

Műhely

Egy korszerű sajtóbibliográfia tervezésének szempontjai

VASS Johanna

Alkalmanként jelentkező új rovatunkban egy-egy fontos szakmai műhely munkáját szeretnénk bemutatni. Először az Országos Széchényi Könyvtár Sajtótörténeti osztályán folyó retrospektív bibliografizálást ismertetjük. A bemutatásra kerülő négy írásból megismerhetik, milyen szempontok alapján fogtak hozzá a retrospektív sajtóbibliográfiai adatbázis tervezéséhez, milyen problémákkal kellett szembesülniük a munkálatok során, és milyen, mások számára is hasznosítható tapasztalatokat oszthatnak meg a szakmai közönséggel. Vass Johanna a mai könyvtári környezetnek megfelelő, korszerű tervezés – mint az adatbázis kialakításának követelményei, az adatcsereszabvány megválasztását befolyásoló elvek – szempontjait, valamint az alkalmazott leírási szabvány által felvetett kérdéseket foglalja össze, majd Kürti Afrodité három konkrét folyóirat példán illusztrálja az autopszia alapján való leírás fontosságát. Következő számunkban Perjámosi Sándor dokumentumtipológiai elemzését közöljük az időszaki kiadvány fogalmának egykori és mai értelmezéséről, valamint Turai Hilda példákkal alátámasztott írását a periodikák címfelvetelének és a kiadványok azonosításának problémáiról.

Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia Művelődés-történeti Bizottsága által az Országos Széchényi Könyvtárban 2004. december 10-én rendezett sajtótörténeti konferencia egy hosszabb folyamat állomásaként egyben nyitánya volt az az-

óta – részben akadémiai kutatócsoport, részben a könyvtár szervezeti keretein belül – megindult sajtótörténeti kutatásoknak, illetve a teljes hazai sajtó retrospektív bibliográfiai feltárását célzó munkálatoknak¹. 2006-ban készült el az Országos Széchényi Könyvtár XIX–XX. sz. Könyvtörténeti osztályán a *Magyarország területén,*

illetve magyar nyelven bárhol megjelent hírlapok és folyóiratok bibliográfiai adatbázisa 1705–1985 c., a retrospektív sajtóbibliográfia megvalósítására vonatkozó tervezet². Az azóta eltelt időben a kijelölt munkatársak – 2009 óta az OSZK Tudományos Igazgatóságán belül Sajtótörténeti osztályként – elkezdték a sajtóbibliográfiai munkát.

Írásunkban elsősorban a tervezés szempontjaival, a megvalósítás javasolt módszereivel kívánjuk a szakmai közönséget megismertetni; mindvégig a gyakorlati megközelítést tartva szem előtt, és nem térünk ki a hiányzó sajtóbibliográfia társadalomtudományi szükségességének, hasznosságának bizonyítására; ez utóbbi szempont kifejtése a jelenleg az OSZK-ban működő, MTA–OSZK Res libraria Hungariae Kutatócsoport XIX. századi Könyv- és Sajtótörténeti Műhelyének programjában szerepel.³

Egy ilyen nagy horderejű vállalkozás, mint az időszaki kiadványok retrospektív, egyszersmind a teljes adatsor felvételére kiterjedő feldolgozása, számtalan újabb és újabb problémát fog még felvetni a jövőben, melyek megoldását a megszerzhető tapasztalat fogja kiérlelni, éppen ezért nem állíthatjuk, hogy e pillanatban minden részletre kiterjedően pontosan kidolgozott koncepcióval tudunk előállni, az azonban már a tervezés során világossá vált, melyek azok a sajtóbibliográfia mai megvalósítása közben megkerülhetetlen, különböző elméleti, módszertani, dokumentumtipológiai kérdések, amelyek nagyban befolyásolják majd a vállalkozás időállóságát és hosszú távú, eredményes felhasználhatóságát.

Az ebben a szellemben elkezdett bibliográfiai gyakorlatnak máris vannak felmutatható eredményei, s ezek közreadása éppenséggel kötelességünk; a könyvtáros szakma jogos érdeklődése is indokolhatja, hogy hírt adjunk létünkéről, a koncepció, valamint az adatbázis kialakításáról, s nem utolsó sorban felvázoljuk a megvalósítás lehetséges módját.

Előzmények, elődök

Ha retrospektív sajtóbibliográfiáról szólunk, nem illik említetlenül hagyni a jeles elődöket, akik ezen a területen előttünk tevékenykedtek. Ismeretes, hogy a múltban többször történt kísérlet a hazai sajtó teljes körű számbavételére, de ezek a kezdeményezések különböző okok miatt torzók maradtak. Jelen írás nem vállalkozhat az adott keretek között a hazai retrospektív sajtóbibliográfia történetének mégoly vázlatos megrajzolására sem; a történetietlenség hibájába esnénk, ha idő és hely hiányában bármiféle összefoglalást akarnánk adni erről a folyamatról. Az Országos Széchényi Könyvtár által közreadott összeállítások keletkezéstörténetéről rengeteg hasznos adat, történeti részlet olvasható *Kovács Ilona: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkája és kiadói tevékenysége 1936–1944.*⁴ valamint *Németh Mária: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos tevékenysége 1945–1974.*⁵ c. tanulmányában. A helytörténeti kutatások keretében létrejött megyei sajtóbibliográfiák történetéhez a legtöbb adatot *Bényei Miklós* írásaiból⁶ nyerhetjük. Bevezetőül csupán megpróbáljuk nagy vonalakban megragadni azokat a közös vonásokat, melyeknek köszönhetően időről időre előtérbe került a magyarországi sajtó bibliográfiai számbavételének gondolata. Ha végignézzük, mely korszakokban és milyen igény hívta életre a retrospektív regisztrálás szándékát, első megállapításunk az lehet, hogy azok létrejötté egybeesik azokkal a korszakokkal, melyeket a tudományos kutatás fellendülése vagy megszervezése jellemezett.

A pozitívizmus kora sok egyéb kultúrtörténeti jelentősége mellett a rendszeres és minden további munka alapjául szolgáló forrásfeltáró tevékenység időszaka, ez adta a háttérret id. *Szinnyei József*nek a Hírlaptár megszervezésére irányuló törekvéséhez és a hírlapok történeti forrásértékének hirdetéséhez. A hírlapok bibliográfiai adatainak regisztrálásához azonban már a történeti szempontú kutatások iránti igény vezetett el. A hazai sajtóról szóló addigi összeállításokat számba véve⁷, és látva a korábbi híradások részrehajló

vagy hiányos voltát, Szinnyei nem csupán gyűjteni akarta anyagát, hanem sajtótörténetet akart írni. „Ezen körülmény indított arra, hogy hírlapirodalmunkról lehetőleg teljes képet nyújtsak, megírtam Hírlapirodalmunk történetét a XVIII. században, ” majd „megszületett a Hírlapirodalmunk a XIX. században”⁸. Azonban nemcsak a történet hiányosságait, hanem a forrásokból átvethető adatok bizonytalanságát is érezte; a hírlapirodalom történetére vonatkozó további adatok után kutatva az Egyetemi Könyvtárban jutott arra a következtetésre, hogy „művemet újra át kell dolgoznom, még pedig közvetlen szemlélet után minden egyes hírlapot átlapozván, [...] magát a hírlapot könyvészeti pontossággal felvéve, hogy ahhoz kétség ne férjen.”⁹ A sajtótörténet megírásának szándéka tehát közvetlenül vezetett a sajtóbibliográfia megszületéséhez.

Szinnyei munkásságát követően szervezett, átgondolt formában akkor került sor legközelebb a sajtótermékek számbavételét célzó bibliográfiai program megalkotására, amikor maguknak a humán tudományoknak a széles körű rangemelésébe bekovertkezett.

A két világháború közötti hivatalos művelődéspolitikai egyik fontos célkitűzése volt a tudományos kutatás színvonalának emelése. Ennek érdekében Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter a közgyűjteményeket is a tudományos kutatás színhelyévé kívánta tenni. A közgyűjteményeket összefogó autonóm szervezet, a Gyűjteményegyetem programjában is hangsúlyos szerepet kapott a gyűjteményekben folyó intenzív „tudományos munka” és az önálló publikációs tevékenység.¹⁰ Mindez kedvezett a nemzeti bibliográfiai számbavétel újragondolásának, illetve a nemzeti bibliográfiai kiadványok újraindításának; a sajtóbibliográfiai tevékenység felélesztését, újraszervezését is ez tette lehetővé. Dezsényi Béla az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptárának vezetőjeként dolgozta ki bibliográfiai koncepcióját 1942-ben publikált *Sajtó és könyvészet*¹¹ c. művében. A retrospektív számbavétel egyik indoka – ugyanúgy, mint Szinnyeinél – az addigi kurrens és retrospektív gyűjtések áttekintése és elégtelenségük megál-

lapítása¹²; távolabbi célja pedig maga a sajtótörténet: „A hírlapkönyvészet [...] végső eredménye a hírlapok története [...], egy-egy fejezete [...] a sajtótörténet első feldolgozása lesz [...]”¹³, „A hírlapkönyvészet összeállítója a hírlapok életrajzának gondos kivizsgálása közben egy-egy korszak sajtóviszonyaira jellemző számos adatra bukkan.” „Az időszaki sajtó könyvészet az így vázolt úton az időszaki sajtó történetének [kiemelés V. J.] előkészítőjévé lesz.”¹⁴

Az 1950-es évek elején, kezdeti viták után – miszerint a tudományos munkának és a kutató jellegű tevékenységnek helyszíne-e a nemzeti könyvtár – kialakul és megszilárdul az a kultúrpolitikai állásfoglalás, hogy az OSZK tudományos kutatóhely, és „a magyar könyvtárügy legfőbb elméleti és gyakorlati műhelyévé kell válnia”; az akkori kultúrpolitikai irányítás követelményként állította az intézmény elé a tudományos kutatások programba foglalását¹⁵. Ez az elvárás kedvezett a forrásfeltáró és bibliográfiai tevékenységnek, részben a tudományos könyvtári tevékenység szervezeteinek – például a Magyar Tudományos Akadémia I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya keretén belül létrejött Könyvtártudományi Főbizottságnak vagy a Népművelési Minisztérium mellett létrehozott Országos Könyvtárügyi Tanácsnak – kialakításával, részben az e fórumokon megfogalmazódott programok által, hogy csak a legjelentősebbet, a könyvtártudomány ötéves tervét¹⁶ említsük, melyben különböző, nagyszabású bibliográfiai kiadványok mellett a magyar időszaki sajtó összefoglaló és lelőhelybibliográfiájának összeállítása is szerepelt. Így többek közt a sajtóbibliográfia ügye is újabb lendületet nyert; ebben a korszakban készült – a Könyvtártudományi Főbizottság állásfoglalása nyomán a háború utáni évek anyagával kezdve a retrospektív feltárást – az OSZK Hírlaptárában *A magyar sajtó bibliográfiája, 1945–1954*¹⁷ kötete, és folytatódott az 1705 és 1919 közé eső anyag gyűjtése¹⁸.

Végül az 1970-es években kibontakozó nagyszabású hungarika-kutatási program¹⁹ volt az, amely a hungarológiai kutatásokat, s kiemelten a nemzeti forráskincs megmentését az öt megillető

helyre kívánta emelni, és célul tűzte a kulturális emlékek tervszerű hazai és külföldi nyilván tartását – ezek között a közgyűjteményekben központi kataszterek, katalógusok kiépítését –, a gyűjtőmunkálatokat mintegy az egész hungarológiai kutatáskomplexusnak kiindulópontjává téve. A *Kulturális és történelmi emlékeink fel tárása, nyilvántartása és kiadása* címmel ellá tott tárcaszintű kutatási főirány, később kutatási program – a *Klaniczay Tibor* által 1974-ben, az MTA I. Osztálya számára tett előterjesztése után – a nyolcvanas években kezdte meg teljes körű működését egészen 1991-ig tartó finanszírozásáig. A program a forrásfeltárások közkinccsé tételét kezdettől fogva szorgalmazta, és – a lehetőségekhez képest – nagy összegekkel támogatta a forráskiadványok megjelentetését. Ennek a támogatásnak köszönhető megjelentését 1986-ban a még a negyvenes évek végén megkezdett²⁰ *Magyar sajtóbibliográfia, 1705–1849* kötete²¹; illetve kezdődhetett meg az 1920 és 1944 közé eső időszak – éppen a közelmúltban megjelent – sajtóbibliográfiájának anyaggyűjtése²².

Bár nem az általános nemzeti bibliográfia műfajába tartozó eredményeket hozott, feltétlenül meg kell emlékeznünk az 1950-es évek közepétől kibontakozó helyismereti mozgalomról, melynek keretében zajlott a hazai könyvtárügy egyik átfogó és sikeresen megvalósult bibliográfiai programja, a megyei sajtóbibliográfiák megjelentetése. Már a résztvevők is úgy érezték, hogy „*a regionális sajtóbibliográfiák készítői olyan feladat elvégzését vállalták magukra, amely tulajdonképpen központi szolgáltatás, s mint ilyen, az OSZK hatáskörébe tartozna*”²³. A retrospektív nemzeti sajtóbibliográfia csonkassága, töredékessége okán részben ma is jogos a megállapítás, miszerint „*a hazai retrospektív sajtóbibliográfia ügyét szinte kizárólag ezek a kiadványok vitték előre a közelmúltban*”²⁴; ebből a tényből is következik a megyei sajtóbibliográfiák kivételes könyvészeti jelentősége.²⁵

Összefoglalóan tehát elmondhatjuk, hogy a retrospektív sajtóbibliográfia összeállításának terve mindig erősen összekapcsolódott a történeti tárgyú kutatások megélénkülésével, valamint

akkor vezetett igazán eredményre, amely időszakban a feladatot felvállaló könyvtárat – láttuk, az 50-es évek eleje óta a OSZK-t, illetve éppen a helyismereti bibliográfiai tevékenység okán a vidékieket²⁶ – kutatóhelyként határozták meg. Önmagában az a tény, hogy a hungarika időszaki kiadványoknak máig nincs minden időszakra és minden adatra kiterjedő, megbízható nyilvántartása, feljogosít arra a megállapításra, hogy a periodikumokkal kapcsolatos feladatok nagyságrendje messze meghaladja a szokványos könyvtári munkafolyamatok idő- és munkaigényét, másképpen fogalmazva, a könyvtári állományok pusztá számbavétele, regisztrálása nem biztosította ez ideig a teljes körű feldolgozottságot. A periodikákkal végzett munka sokkal több időt és energiát igényel, mint mondjuk a hasonló nagyságrendű monografikus anyag feldolgozása. „*A hírlap könyvészeti leírásán is mást kell értenünk, mint az egyszer megjelent könyv címleírásán.*”²⁷ „*Míg a könyvek leírója egy leíráshoz többnyire csak egy kötetet és annak is csak címlapját kíséri figyelemmel, addig egy hosszú életű hírlap négy-öt soros címleírása a hírlapbibliográfusnak 80–100 kötet figyelmes átnézésébe kerül. A hírlap és a könyv bibliográfiai leírása közti különbséget ismét csak a számtani és a mértani haladvány arányaival érzékeltethetjük.*”²⁸ A fenti megállapítás igazsága éppúgy közrejátszhat az eddigi munkálatok sorsának alakulásában, mint a források időről időre történő elapadása, illetve a kutatási bázis megfogyatkozása.

Sajtótörténeti kutatások napjainkban

Napjainkban, ahogy a bevezetőben is utaltunk rá, újra megélénkülően vannak a sajtótörténeti kutatások. A fentebb említett sajtótörténeti konferenciát követően megalakult a *Magyar Tudományos Akadémia Művelődéstörténeti Bizottságán* belül a *Sajtótörténeti Munkabizottság*, illetve közös MTA–OSZK kutatóhely létesült a

korábbi *Res libraria Hungariae Kutatócsoporton* belül *19. századi Könyv- és Sajtótörténeti Műhely* néven. Míg az akadémiai kutatócsoport a levéltári források felmérésével és regisztrálásával készíti elő a könyv és sajtó történetét a legszélesebb értelemben vett társadalomtörténet részeként megközelítő elemzéseket, feldolgozásokat, a Sajtótörténeti osztály legfőképpen a hazai retrospektív sajtóbibliográfia előkészítésével, szervezésével foglalkozik, illetve konkrét bibliográfiai tevékenységet végez. A retrospektív sajtóbibliográfia életre hívásában döntő szerepet játszó egyik tényező tehát adva van. Nem lenne szabad azonban figyelmen kívül hagyni egy másik, napjainkban keletkező fontos felhajtóerőt, a digitalizálási projekteket.

Digitalizálás és bibliográfia sokak szerint egymással szemben álló, illetve a digitalizálás a bibliográfiát kizáró, feleslegessé tevő új paradigmaként jelenik meg. Véleményünk szerint a helyzet ennél árnyaltabb. A digitalizált tartalmak visszakereshetővé tételéhez metaadatokkal – cím(ek), címváltozat(ok), személyek neve – kell ellátni a keletkezett dokumentumokat, sőt a megjelenési hely, kiadó(k) neve, stb. szintén hasznos hozzáférési pontok. Az adatok felvétele azonban digitalizálás után semmivel sem egyszerűbb, mint a nyomtatott kiadványváltozatok esetében; a forrás attól, hogy digitalizálták, adatvariációival ugyanúgy zavarba ejti a feldolgozót. Tudjuk azt is, hogy könyvtáraink egyelőre még nem rendelkeznek olyan authority-állománnyal, amely visszamenőlegesen tartalmazná a magyarországi könyv- és sajtókiadással összefüggésbe hozható személy-, kiadói, nyomda-, testületi nevek összességét, mely névanyag jelentős része egyébként éppen a periodikumok teljes bibliográfiai adatsorával összefüggésben kerülhetne adatbázisba, és autorizálásuk szintén nem lebecsülendő munkát jelent. Nem szeretnénk lebecsülni az eddigi eredményeket, de némely digitalizált „kiadványváltozat” nem tartalmazza azt a borítólapot vagy egyéb bibliográfiai adatot hordozó forrást, amely az OSZK-példányon megvan – és történetesen megjelenési adatot is tartalmaz. Enélkül, vagyis csupán az elektronikus változat

alapján legfeljebb [s.l.] : [s.n.] lehetne leírni a kiadványt. A bibliográfia tehát a maga sajátos kutató és értelmező tevékenységével nem helyettesíthető.

A sajtóbibliográfia adatai tehát olyan aktuális könyvtári projektek számára is hasznosíthatóak lesznek, mint a különböző digitalizálási projektek vagy éppen az időszaki kiadványok lelőhelyjegyzékének kialakítása²⁹. Ha minden könyvtár bejelenti is teljes állományát egy-egy címből, kell hogy legyen egy olyan referenzs értékű nyilvántartás, amely hitelt érdemlő adatot közöl arról, vajon a bejelentett állományok lefedik-e a kiadvány teljességét. Sőt, a bibliográfia nemcsak részegységek hiányát és az azok utáni szükséges nyomozást indukálhatja, hanem fontos adatokat hordozó borítólapok, mellékletek, egyéb „tartozékok” esetleges valamikori meglétét és/vagy jelenkori hiányát is fel tudja deríteni. Az pedig belátható, hogy egy-egy kiadvány digitalizálását akkor érdemes tervbe venni, megkezdeni, amikor biztosan állíthatjuk, hogy információkkal rendelkezünk a kiadvány teljességéről (hiánytalanságáról) és hollétéről.

Céljaink

Összefoglalva az eddigieket, célkitűzéseinket az alábbiakban tudjuk meghatározni:

- 👁 az egymásra épülő munkafolyamatok eredményeként létrejövő és a teljes retrospektív sajtóbibliográfiát tartalmazó adatbázis legyen leendő szolgáltatásaival kiinduló pontja a sajtótörténetre, továbbá a társadalomtudományokra, ezen belül – különösen művelődéstörténeti szempontból – a történettudományra vonatkozó kutatásoknak, továbbá a sajtó- és a nyomdatörténet módszereinek segítségével tegye lehetővé a magyarországi, illetve a magyar nyelvű sajtó egészére vonatkozó tájékozódást, kutatást;
- 👁 mint – az időszaki kiadványok feldolgozását illetően – az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb hazai könyvtári vállalkozása, teremtsen alkalmat a legkorszerűbb nemzetközi könyv-

tártudományi elvek megismerésére, illetve módszerek magyarországi adaptálására, ezáltal is elősegítve a magyar könyvtárügy élvonalba kerülését;

- 👁 az aktuálisan megvalósítandó egyéb könyvtári projekteknek – mint országos lelőhely-adatbázis, digitalizálás, illetve digitalizált tartalmak nyilvántartása és szolgáltatása –, a bibliográfiai rekordok számának bővülése, egyértelművé és világossá tétele révén referenciadatbázisa legyen, elősegítve azon projektek hatékony tervezését és kivitelezését.

Autopszia vagy bibliográfiai források?

Annak idején, 1955-ben a fentebb említett Könyvtártudományi Főbizottság első évi tevékenységét összefoglaló tudósításában így jellemezte az előttük álló feladatokat *Pajkossy György*: „*A tervezett bibliográfiai, történeti és könyvtártani vállalkozások elméleti kérdések sorát vetik fel.*”³⁰ Nincs ez másként közel hatvan évvel a fenti sorok leírása és az újrászerveződő sajtóbibliográfia elveinek, módszertanának kialakítása során sem. A bevezetőben utaltunk rá, hogy számos kérdés felvetésre, megvitatásra és szakmai konszenzus kialakítására vár.

A kiinduló állapot felmérésekor mindenképpen számot kell vetni a korábbi bibliográfiai hagyománnyal; valamint az időszaki kiadványokkal kapcsolatos hazai könyvtári gyakorlattal.

Retrospektív bibliográfiai rendszerünk eddig megvalósult egységei – köztük a sajtóbibliográfia műfajába tartozóak is – túlnyomórészt nem adatbázis-környezetben keletkeztek, hanem nyomtatásban jelentek meg, és elkészültük időben meglehetősen nagy távlatot ölel fel. Továbbá – immár a sajtóbibliográfia vonatkozásában – a feldolgozások részlegesek: korszakokra, földrajzi, illetve szakterületekre fókuszálva gyűjtötték anyagukat.

Az utóbbi évtizedek szakirodalma többször felmérte nemzeti bibliográfiai rendszerünk ered-

ményeit és hiányait³¹; számunkra most azok a megállapítások tanulságosak, melyek e források további felhasználhatóságával foglalkoznak. *Berke Barnabásné* az OSZK könyvkatalógus retrospektív konverziójának tervezése kapcsán így jellemezte összefoglalóan a helyzetet: „*nincsen olyan összefüggő nyomtatott retrospektív nemzeti bibliográfiánk, amelynek alapján ez a munka következetesen és folyamatosan, még a legfejlettebb technika felhasználásával is – gondolok itt a szkennelésre – elvégezhető lenne*”³² *Bényei Miklós* a megyei sajtóbibliográfiák méltatásakor jutott hasonló értelmű következtetésre: „*Mindazonáltal [...] a megyei sajtóbibliográfiák nem pótolhatják, semmiképpen sem helyettesíthetik a retrospektív nemzeti sajtóbibliográfiát, [...] a helyi összeállítások országos kumulálása sem tartalmi, sem metodikai okokból nem lehetséges! [...] mert metodikailag más-más módon készültek, nem állt és nem is állhatott szándékukban a módszertani egységesítés.*”³³

Amikor azt állítjuk, hogy a különböző forrásokban fellelhető adatok ellentmondásosak, nem mai tudásunk magasából akarunk lenézni az elődök munkájára, de dokumentumtípusunk természetéből adódik a nagyfokú variabilitás; a megőrzés esetlegessége, a leírási szabványok változása pedig nem biztosítja az azonos értelmezést.

Minden általános megállapításnál többet jelent, ha példákkal támasztjuk alá az elmondottakat. Szinnyei *Magyar Könyvszemle*beli, 1896. évi bibliográfiájában szerepel egy *Tanügyi Tanácsadó*³⁴ c. lap, melyet szerkesztett *Kádár József*, kiadta A megyei tanítótestület. Az OSZK katalógusában – majdnem ugyanezekkel az adatokkal – egy *Tanügyi tanácskozó* c. lap szerepel, melynek alcíme *a Szolnok-Dobokamegyei Tanító-Testület hivatalos közlönye*, szerkesztette *Kádár József*³⁵. (A további példák és a tapasztalt ellentmondások bemutatása Turai Hilda következő számban megjelenő írásában található.) Mindez nem kritikát jelent egyik vagy másik forrással szemben, hanem ténymegállapítást, a példák nem az egyes feltárások színvonalát minősítik, hanem együttesen jellemzik a periodikumok

feltárásával járó bizonytalansági tényezőket, az egyes eltérések nem számszerűségükben jelentősek, hanem összességükben jelzik a problémát. Eddigi tapasztalataink alapján a nem egységes leírási elvek alapján készült korábbi feldolgozások adatainak „kompilációja” egy-egy rekordon belül zavaró ellentmondásokat eredményezne, és ezek kiküszöbölése csak a kézbevitel utáni döntés alapján lehetséges. Eljárásunk helytállóságát pedig máris konkrét sajtótörténeti eredményekkel tudjuk alátámasztani.³⁶ Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy egy teljességre törekvő, kutatói célokat szolgáló sajtóbibliográfia megelégedhetne kizárólag a kiadványokon fellelhető adatokkal. Esetenként, különösen régi hírlapirodalmunkkal kapcsolatban éppen a sajtótörténet kézikönyvei, irodalomtörténeti kutatások eredményei alapján lehet egy-egy személy közreműködését; egy-egy megjelenési év kérdéses voltát, stb. tisztázni; általában hozzátenni újabb adatot a kiadvány alapján készíthető bibliográfiai leíráshoz.

Összességében – bár más vonatkozásban íródott – de ma is helytálló *Ferenczy Endré* 1975-ös, az OSZK periodika-állományának rekatalogizálását előkészítő tanulmányában tett megállapítása, miszerint „*A meglévő nyilvántartások különböző szempontú vizsgálata arra a megállapításra vezetett, hogy a rekonstrukció alapkövetelményének tekinthető, megbízható bibliográfiai és állományadatokat tartalmazó nyilvántartás a hírlaptári gyűjteményben nem létezik. Így a katalógusok bármilyen szempontú javíthatása nagy munkaerő-ráfordítást igényel, és csak félmegoldást, nem teljességében hiteles adatokat eredményezhet.*”³⁷ „*A hírlaptári gyűjtemény katalógusainak rekonstrukciója [...] nem képzelhető el a könyvek szolgálati katalógusánál alkalmazott rekonstrukcióval azonos módon.*”³⁸

A tény, hogy nyomtatásban sincs összefüggő retrospektív sajtóbibliográfiánk, nemcsak azt jelenti, hogy nincsenek regisztrálva a címek, nevek, személyek, kiadók, nyomdák, hanem elsősorban azt, hogy nincs megbízható nyilvántartásunk a hungarikumok körébe tartozó időszaki kiadványokról. Enélkül pedig sem sajtótörténeti

kutatás, de még hosszú távon szolgáltatni kívánt, a kiadvány teljességét megcélzó digitalizálás sem létezhet.

Az adatszerkezet

Ahhoz, hogy választott célkitűzéseinknek megfeleljünk, a munkálatok tervezése nem az adattartalom meghatározásánál kezdődik, hanem az olyan kérdések eldöntésénél, mint az adatcserezszabvány megválasztása, a megfelelő adatbázis tervezése, valamint az érvényes könyvtári dokumentumleírási szabványok előírásainak alkalmazása, szem előtt tartva a könyvtári, informatikai területen napjainkban jellemző paradigmaváltások gyors egymásutánját, mely kikényszeríti az újabb és újabb rendszerekre való áttérést. Márpedig ez utóbbi csak úgy végezhető el zökkenőmentesen, ha az adatbázis szerkezetében és tartalmában kompatibilis az őt körülvevő egyéb könyvtári projektekkel. Adatbázisunk úgy kíván teljes adatsort nyújtani az időszaki kiadványokról – szemben a jelenleg elektronikusan elérhető, csak az induló, illetve megszűnt számról készült katalógustételekkel –, hogy azok esetenként terjedelmes változó adatait és vonatkozó megjegyzéseit áttekinthetően megjelenített, szabványosan strukturált adatszerkezetben tárolja. Az előbbieken túl a fenti szempontot előtérbe helyező megoldásban rejlik további lehetőség, hogy a teljes periodikaállomány összes bibliográfiai adatát tartalmazó retrospektív sajtóbibliográfia – már születése pillanatában – képes lesz kapcsolódni nemzetközi adatbázisokhoz, közös keresőkhöz, illetve egyéb könyvtári projektekhez.

Egy hazai, szabványos könyvtári adatbázisban megvalósuló bibliográfia jelenleg a HUNMARC, illetve a MARC21 adatcsere-formátum közül választhat. A sajtóbibliográfiai adatbázis tervezése során azért döntöttünk a MARC21 adatcserezszabvány mellett, mivel ez az időszaki kiadványok leírásához biztosítja a monografikus leírás kereteit túllépő formákat, és az időszaki kiadvány megváltozott adatait nem megjegyzésbe

utalja, hanem mezőismétlődések révén integrálja a MARC szerkezetbe. A MARC21 szabvány fejlesztési dokumentumai között is figyelemre méltó a megjelenés adatainak vezetésére szolgáló mező ismételhetővé tételére vonatkozó előterjesztés indoklása, mely többek közt kiemeli, hogy ez a megoldás biztosítja az adatokhoz való stabil hozzáférést a gépi összehasonlítás, duplumszűrés és a közös katalógusok együttes használata során³⁹, vagy másképpen fogalmazva, ha a megjelenési adatok csak egy általános megjegyzés mezőben vannak rögzítve, ez nem teszi lehetővé a megbízható megtalálást, azonosítást. Márpedig tudjuk, a HUNMARC szabvány használata éppen ezekkel a problémákkal szembesítene bennünket.

Azon túlmenően, hogy választott dokumentum-típusunk adatainak áttekinthető rendszerbe szervezéséhez alkalmasabb megoldásokat kínál a MARC21, még egy fontos körülmény támasztja alá a választást. Az utóbbi évtizedben megfigyelhető, hogy azok az európai nemzetek, amelyek a gépesítés kezdetekor – hozzánk hasonlóan – kidolgozták saját, nemzeti MARC-jukat, az utóbbi évtizedben sorra csatlakoznak a MARC21 közösségéhez.⁴⁰ Nem ennek a dolgozatnak feladata e folyamatnak a bemutatása, ezért éppen csak utalunk rá, mindazonáltal meggyőződésünk, hogy előbb-utóbb a magyar könyvtári közösség is napirendre tűzi a kérdés megvitatását, és amennyiben kialakul egy szakmai konszenzus az esetleges hazai csatlakozásról, abban az esetben a retrospektív sajtóbibliográfia elkerülhet egy bonyodalmas konverziós fázist.

A rendelkezésre álló retrospektív források többsége a jelenleg érvényben lévő könyvtári leírási szabvány⁴¹ megjelenése előtt készült. Hogy megérthessük e problémát, röviden ki kell arra térnünk, mit jelent a gyakorlatban a mai könyvtári szabványok alkalmazása. Jelen esetben különösen fontos annak az elvi szempontnak a szem előtt tartása, mely meghatározza a bibliográfiai egységek számát, hogy milyen főcímen azonosítjuk a kiadványt és főleg, az adott címhez tartozó indulási és záróévet. Egy adatbázisban nem mindegy a rekordok száma, a rekordkapcsolatok

struktúrája, illetve például a rövid megjelenítésnél elsődlegesen szembetűnő cím–évszám összefüggések.

Példa:

Hazai Híradó. 1828. jún. 28.: Erdélyi Híradó. 1848. jún. 1.: Kolozsvári Híradó. Kolozsvár. 1827. jan. 1-1848. nov. 10. Megj. hetenként kétszer, 1848. márc. 21.: hetenként háromszor, 1848. ápr. 6.: hetenként négyszer. Új folyam 1827. dec. 29-től. Szerk. Kiadó, Ny. Pethe Ferenc, 1831. okt. 4.: Méhes Sámuel, 1848. máj. 16.: Ocsvai Ferenc. 4r., 1838. jan. 2.: 2r.⁴²

Ezt a struktúrát megtartva, egy adatbázis rövid megjelenítési formátumában így látnánk a keresés eredményét:

Hazai híradó. – Kolozsvár, 1827–1848.

Az érvényes leírási szabvány szerint ma három önálló rekordban írjuk le ezt a három címet:

Hazai híradó. – Kolozsvár, 1827–1828.

Erdélyi híradó. – Kolozsvár, 1828–1848.

Kolozsvári híradó. – 1848.

A címek közötti összefüggést természetesen előbb-utóbb kapcsolattal kifejezve.

A lapesaládnak több melléklete is van, ezek közül csak az egyiket hozva példának, nem mindegy, hogy a *Nemzeti társalkodó*, mely 1830 és 1844 között jelent meg Kolozsvárott, a *Hazai híradónak* vagy az *Erdélyi híradónak* a melléklete-e.

A dokumentum határainak kijelölésénél, vagyis a „bibliográfiai egység” meghatározásánál a feldolgozás történeti hagyományait előnyben részesíteni az érvényes szabványokkal szemben annyit jelentene, hogy nem lehetne adatbázisokat egymáshoz kapcsolni a rekordokban jelentkező asszimmetria miatt – míg egy cím az egyik helyen önálló rekord, addig a másik helyen csak címváltozatot képez. A duplumszűréshez hasz-

nált egyik legfontosabb adat, az évszám sem tölthetné be szerepét, és az eltérő szemlélettel készült rekord megmaradna duplumként. A távlati célok – egyéb könyvtári projektekhez való kapcsolódás, időtálló megvalósítás – érdekében elsőrendű fontosságú ezt a kérdést azonos módon megítélni.

A leírások adatai

Induljunk ki abból, hogy bár a sajtóbibliográfiai adatbázis összeállítása során a legkorszerűbb nemzetközi és hazai szabványok, szabályzatok, ajánlások által megfogalmazott elveket célszerű figyelembe venni, egyszersmind törekedni kell az időszaki kiadvány mint dokumentumtípus és a retrospektív feldolgozás által előtérbe helyezett sajátos szempontok érvényesítésére. Ugyanakkor szembe kell nézni azzal a paradoxonnal, hogy – miközben az előbbieken indokoltuk a szabványos szerkezetű adatbázis szükségességét – a MARC formátum csak meghatározott hosszúságú adattartalmat képes befogadni, márpedig a periodikum mint dokumentumtípus adattartalma nem határozható meg előre pontosan. Nem véletlen, hogy nemcsak hazai, nemzetközi viszonylatban is kevés példát találunk teljes összefoglaló leírásokra. Néhány nemzeti könyvtár gyakorlatában azonban vannak alapul vehető minták, például a svéd nemzeti könyvtár (Kungliga Biblioteket – Sveriges Nationalbibliotek) kurrens bibliográfiájában vagy a francia nemzeti könyvtár (Bibliothèque nationale de France) online katalógusában retrospektív vonatkozásban is (ld. 4–5. sz. Függelék). Itt említjük meg a hazai kurrens periodika bibliográfiát, mely jelenleg az Országos Széchényi Könyvtár elektronikus katalógusából érhető el, és több mint harmincéves megjelenése alatt⁴³ kialakult adatfelvételi gyakorlatával nélkülözhetetlen tapasztalatokra tett szert. Ugyanígy hasznos lehet a korábban említett MARC21 fejlesztés előterjesztője, a Cooperative Online Serials Program (CONSER) kézikönyveinek, dokumentációjának felhasználása.⁴⁴ A gyakor-

lat fogja megmutatni, mely adatok tekintetében kényszerülünk majd kompromisszumra.

A bibliográfiai rekordok tehát jelenleg tartalmazzák a kiadvány *valamennyi bibliográfiai és besorolási adatát* az induló számtól – ha ez nem áll rendelkezésre, akkor a leírás alapjául szolgáló számtól – kezdve; valamint az adott periodikum teljes életére vonatkozóan a *megváltozott besorolási adatokat* (a főcím jelentéktelen változásai, címváltozatok, megjelenési és nyomtatási hely, kiadó, nyomda, közreadó, közreműködő személyek, mellékletek, bibliográfiai kapcsolatok); ezen kívül a leírásban szereplő bibliográfiai és besorolási adatokra vonatkozó megjegyzéseket (pl. téves számozási adat, szünetelés, stb.) az érvényes dokumentumleírási szabvány *KSZ/3 Bibliográfiai leírás. Időszaki kiadványok* (továbbiakban *KSZ/3*) előírásai alapján; lehetővé téve így a magyarországi időszaki sajtóval kapcsolatban álló név- és címadatok teljes körű visszakereshetőségét is. (Megemlítendő, hogy a „megjegyzést teszünk” kifejezés – éppen a MARC21-ről korábban mondottaknak megfelelően, miszerint a megváltozott adatokat mezőismétlődések révén integrálja a leírás megfelelő adatelemeibe – bizonyos esetekben úgy értendő, hogy „felvesszük az adatot”.) A szabvány különbséget tesz kötelező, feltételelesen kötelező, valamint nem kötelező adatelemek között. (1–3. sz. Függelék) Ha azonban csak az előző szempontot vennénk figyelembe – alkalmazva nemcsak a leírási szabványok előírásait, hanem a nemzetközi könyvtári világ újabb, meghatározó dokumentumait is, mint például a Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR)⁴⁵ –, le kellene mondanunk olyan, a kutatás számára kitüntetetten fontos, illetőleg a sajtóbibliográfiai hagyományban jelen lévő adatok felvételéről, követéséről, mint például a nyomdák vagy az alcímek és változásaik feltüntetése. Ezek tekintetében – a kutatói igényeket, az adattartalom technikai informatikai szempontból való meghatározottságát, valamint éppen a digitalizálás adta lehetőségeket szem előtt tartva – további döntés szükséges.

A következőkben a főbb adattípusok tekinte-

tében szeretnénk érzékeltetni néhány példával, hogyan vesszük fel az adatok változását, illetve a rájuk vonatkozó megjegyzéseket. Az adatokat bevezető kifejezések egyben a címkés formátum feliratait:

Főcím:⁴⁶

Hadi és más nevezetes történetek

A főcím forrása az egyes szakaszok közös címlapja. A főcím nincs feltüntetve az egyes szakaszokon belül a következő részegységeken: 2.szakasz, 1790. jan. 8-2.szakasz, 1790. jan. 15 ; 2. szakasz, 1790. jan. 22-2.szakasz, 1790. febr. 2. ; 2.szakasz, 1790. febr. 9-2.szakasz, 1790. márc. 2. ; 3.szakasz, 1790. márc. 9-5.szakasz, 1791. dec. 30.⁴⁷

Alcím(ek):⁴⁸

politikai, tudományos, művészeti 's szépliteraturai hirlap

(Forrás: a kötet közös címlapja)

Érvényesség ideje: 1837

politikai lap

(Forrás: a kötet közös címlapja)

Érvényesség ideje: 1838-1845

Közreműködő(k):⁴⁹

Szerk. Kováts Mátyás

Érvényesség ideje: 1.füz. (1832)-2.füz. (1833)

Szerk. Oswald Ferencz

Érvényesség ideje: 3.füz. (1833)-4.füz. (1834)

Indulás-megszűnés:⁵⁰

[5. Juli 1828]-Jg.21, 79. (30. Sept. 1848) ; N.F., Jg.1, Nro.1 (5. Oct. 1848)-n.F., Jg.1, 19. (20. Dec. 1848) ; Jg.22, Nr.1 (20. Jänner 1849)-Jg.22, Nr.78 (22. Apr. 1849) ; 1850, Nro.1 (1. Mai)-1852, Nro.299 (31. Dez.)

(Indulási adat forrása: Magyar sajtóbibliográfia 1705-1849 I/1.) 383. tétel 265–266. p.

A leírás kiinduló alapja: Jg.2, Nro.16 (25. Febr. 1829)

Közreműködő(k):⁵¹

Szerk. Borsos Márton

A szerkesztő nincs feltüntetve a következő részegységeken: 3.év, 1.fé. 24/25.sz. (1838. márc. 29.) ; 3.év, 1.fé. 34.sz. (1838. ápr. 29.)

Megjelenés:⁵²

[Buda] ; [Pest] : Franz Wiesen, [1828]-1852

Érvényesség ideje: Jg.2, Nro.16 (25. Febr. 1829)-Nro.103/104 (29. Dez. 1830) [Jg.3.]

Ofen ; Pesth : Franz Wiesen

Érvényesség ideje: Jg.4, Nro.1 (1. Jan. 1831)-Jg.14, 11. (6. Febr. 1841)

Ofen ; Pesth : Fr. Wiesen's Wittwe

Érvényesség ideje: Jg.14, 12. (10. Febr. 1841)-Jg.14, 68. (25. Aug. 1841)

Ofen ; Pesth : F. Wiesen's Witw. : S. Rosenthal

Érvényesség ideje: Jg.14, 69. (28. Aug. 1841)-Jg.14, 104. (29. Dez. 1841)

Szünetelés:⁵³

Szünetelt N.F., Jg.1, Nro.16 (29. Nov. 1848)-n.F., Nro.17 (13. Dec. 1848) ; n.F., Jg.1, Nro.19 (20. Dec. 1848)-Jg.22, Nr.1 (20. Jänner 1849) ; Jg.22, Nr.78 (22. Apr. 1849)-1850, Nro.1 (1. Mai) ; 1850, Nro.27 (1. Juni)-1850, Nro.28 (18. Juni) között

Nyomda:⁵⁴

Pozsony : Nyomtatja Wigand Kár. Fridrik
Érvényesség ideje: 1837, 1.fé. 1.sz. (júl. 4.)-1837, 1.fé. 52.sz. (dec. 29.)

Pozsony : Nyomtatja Ifjabb Schmid Antal
Érvényesség ideje: 2.év 1.sz. (1838. jan. 2.)-2.év 52.sz. (1838. jún. 28.)

Periodicitás:⁵⁵

Évenként

Érvényesség ideje: 1.füz. (1832) ; 4. füz. (1834)

Évenként kétszer
Érvényesség ideje: 2.füz. (1833)-3.füz. (1833)

Megjegyzések:⁵⁶

Lapszámozása folyamatos, évenként újrazkezdődő.

vagy

Lapszámozása hasábonkénti, évenként újrazkezdődő

Érvényesség ideje: Jg.18, 1. (1. Jan. 1845)-Jg.20, 104. (29. Dez. 1847)

Megjegyzendő, hogy egy régi katalogizálási hagyományt⁵⁷ erősít meg a szabvány, amikor a kiadványon kívüli forrásból származó vagy kikövetkeztetett adatokat szögletes zárójelbe utalja; e tekintetben tehát eljárásunk egyszerre hagyománykövető és előírásos.

Külön szeretnénk szót ejteni a régebbi folyóiratok metszetteléleteiről. Ezek bibliográfiai és sajtótörténeti jelentőségét Dezsényi Béla, Busa Margit is többször hangsúlyozta, valamint szintén a bibliográfiai regisztrálás mellett foglalt állást a sajtóbibliográfiák szerkesztéséről tartott, 1973-as tanácskozás is⁵⁸. Ezek a dokumentumok – térképek, kották, metszetek – a nemzeti bibliográfia egyéb műhelyei számára nagyon is értékes információkat hordoznak, azonkívül egyik-másik téma, különösen az arcképek, divatképek digitalizálási megrendeléseknél is nagyon keresettek. A korai lapok metszeteivel kapcsolatos tapasztalatunk, hogy az annak idején Busa Margit által látott melléletek sok esetben nem a legteljesebb, ún. „alappéldány” vagy muzeális példány részeként, hanem a másod-, harmad-, negyedpéldányba kötve lelhetők fel. Ez az információ minden bizonnyal hasznos lesz majd, ha egyszer az érintett lapok digitalizálását tervbe vesszük.

A formai feltárás adatai mellett a tartalmi feltárás megvalósítása is célszerű, hogy akár *ETO-jelzetek* akár *tárgyszavak* alapján – esetleg ezek együttes használatával – a hazai periodikák téma szerint válogatva is megmutatkozhatnak.

Végül az adatbázis bibliográfiai rekordjai tartal-

maznak olyan meghatározott kódokat, melyek a besorolási adatokkal egyenértékű *hozzáférési pontokként*⁵⁹ szolgálnak (pl. nyelvi kód; országkód, dokumentumtípus kódja; stb.). A kódok egyaránt segítik a hatékonyabb visszakeresést; illetve a rekordok különböző megjelenítési formátumaiban szövegesen megjeleníthető tartalmat képeznek.

A fenti célok szem előtt tartása mellett a rekordoknak nem nyilvános, technikai információkat is szükséges tartalmazniuk, melyek a mindenkori feldolgozás számára adnak tájékoztatást az adatok forrására vagy a feldolgozás, szerkesztés, átszerkesztés műveleteinek nyomon követésére vonatkozóan.

A jelenlegi dokumentumleírási szabvány (KSZ/3) rendelkezései alapján példákkal ellátott döntvénytárat kell szerkeszteni, mivel az eddigi szabványos hazai gyakorlat elsősorban a kurrens feldolgozás mentén alakult, és nem volt szükség az összefoglaló időszakos leírás retrospektív vonatkozásban történő pontos kidolgozására. Ennek során feltétlenül számítunk a nemzetközi szabványokat annak idején hazai környezetben meghonosító könyvtáros szakemberek részvételére, támogatására is. A leírással, tárgyszóval, egységesített névalakkal vagy a rekord egészével kapcsolatos probléma megbeszélése, az alkalmazandó szabály kiválasztása után a reprezentatív eseteket beemeljük a döntvénytárba példaként.

A létrejövő bibliográfiai adatbázis felbecsülhetetlen segítséget kaphat a sajtótörténet művelőitől, akik a kiadványokon kívüli források alapján gyarapíthatják a bibliográfia adatait, ezáltal is hozzájárulva a korabeli sajtó teljesítményéről kialakult ismeretek bővítéséhez. Az egyes kiadványok bibliográfiai leírásában, az erre szolgáló megfelelő adatbázismezőben – kutatói részvétellel – a vonatkozó szakirodalmi adatok, hivatkozások is rögzíthetők.

Az adatbázis

Az eddigiekben nagyjából elvekről beszélünk, jóllehet a gyakorlatban már elkezdődött a bibliográfiai munka. Adatbázisunk a szegedi fejlesztésű, a legkülönbözőbb hazai művelődési intézmények és könyvtári projektek⁶⁰ által alkalmazott Bodza keretrendszerben, RETROBI (RETROspektív Bibliográfia) néven került kialakításra, mely képes kezelni a MARCXML-alapú adatszerkezet-specifikációt. A MARC adatsere-szabvány adatalemeinek az XML-leíró nyelvvel való kombinációján alapuló struktúrák napjainkban világszerte több nemzeti könyvtár, illetve virtuális könyvtári projekt informatikai fejlesztésében játszanak meghatározó szerepet.⁶¹ A Bodza keretrendszer fontosabb előnyei: webes katalogizáló felületen keresztül szerkeszthető, vagyis az adatbázis építésébe a szélesebb könyvtári közösség is bekapcsolódhat; xml alapokon épül; rugalmas, platformfüggetlen; az adatokat egyszer kell előállítani és tárolni, bármely formátum előállítható belőlük (MARC, címkés, DC, stb.).

Az adatbázis kialakítása során igyekeztünk kihasználni a saját programozás adta, rugalmas lehetőségeket, például a dokumentumtípus sajátosságából adódó hosszú adattartalom megjelenítésénél egymás mellé rendelve a „bibliográfiai adatot” és a rá vonatkozó „megjegyzést”.

Távlatilag természetesen megfelelő feltételek esetén nem zárjuk ki annak lehetőségét sem, hogy a sajtóbibliográfia adatbázisa az OSZK integrált rendszerének keretén belül épülhessen.

Megjelenítés

👁 ISBD

A bibliográfia rekordjait jelenleg nem szolgáltatjuk ISBD megjelenítési formátumban, mivel meggyőződésünk, hogy az időszaki kiadványok teljes, összefoglaló leírásában nem célszerű szétválasztani az induló számról felvett adatokat és ugyanazon adattípusok megváltozott előfordulásait. Sokkal átláthatóbbak és a felhasználók számára is jobban értelmezhetőek a leírások,

ha egy-egy adattípus a leírásnak ugyanazon a helyén, együtt jelenik meg. A MARC21 ismétlődővé tett adatmezői éppen ezt az elkülönülést segítene feloldani; adatszerkesztés szabványválasztásunkat ez a lehetőség döntő mértékben befolyásolta. Mivel ennek az adatszerkezetnek a megoldásai eleve túlmutatnak a „leírás” és a „megjegyzések” kettősségén, éppen ezért az ISBD-megjelenítési formátumot feleslegesnek tartottuk definiálni.

(Példaként hozzuk az 1837-1849 között megjelent Siebenbürger Wochenblatt leírását a 6. sz. Függelékben.)

👁 Címkés

Valamennyi, az adatszerkezetben szereplő mező, almező megjelenítése meghatározott valamely címke alatt (kivételet képeznek a technikai jellegű megjegyzésmezők, amelyeket csak a MARC formátumban lehet látni). Az adatalemek sorrendjének kialakításakor azt tapasztaltuk, hogy az alapul vehető korábbi feldolgozások, valamint a korszerű webes könyvtári felületek elem-sorrendje egymástól is eltérő mintákat követ. Az ISBD szabvány által az adatok sorrendjére vonatkozó előírások követését itt is a szabványosság szem előtt tartása, valamint az a megfontolás sugallta, hogy a szabvány „adatsorozatjainak” száma – „első adatsorozat”, „második adatsorozat”, stb. – illetve sorrendje közismert és bevett fogalom az utóbbi négy évtizedes könyvtárosai és könyvtárhasználói körében:

Besorolási cím;

Főcím;

Alcím(ek);

Szerzőségi adatokon belül testületek, személyek;

Kiadásjelzés;

Számozási adat;

Megjelenési adatokon belül előbb megjelenési hely, azután kiadók;

Nyomda adatokon belül előbb nyomtatási hely, azután nyomdák;

Terjedelem adatok;

Megjegyzéseken belül:

Periodicitás

Címváltozatok
Főcímre vonatkozó megjegyzések
valamint

Megjegyzések

címke alatt a szabvány által meghatározott sorrendben a többi megjegyzés.

Kivételek: a számozási adatok után következnek a számozási megjegyzések, illetve a szünetelésre vonatkozó információk. (7–8. sz. Függelék)

A címkés formátumban a főcímet kiemelten közöljük a leírási rész előtt, alatta feltüntetjük a dokumentumtípus megnevezését (pl. „hírlap”), a dokumentum nyelvét és a megjelenési éveket. A kiemelt főcímmel egy sorban szerepel egy „A leírás forrása” felirat, amely alatt teljes, autopsziával készült leírás esetén „Teljes bibliográfiai tétel,” még érintetlen katalógusrekord esetén „OSZK katalógusrekord” felirat jelenik meg. Valamely bibliográfiából átvett leírás esetén a felirat aktívvá válik, és rámutatva lebegő ságóban mutatja a bibliográfiai forrás címét.

A címkézés részletezettségének megváltoztatására az adatszerkezetben megadott vezérlő elemek (indikátorok) további lehetőséget adnak.

A teljes adatsoron belül – egy-egy hosszabb életű kiadvány adatsorában – lehetőség van időhatárra (érvényesség ideje) szűkítve keresni az adatok között az alábbi formákban: 1844; 184408; 18440814; 1832 (23. jänner); 1850. júl. 2.; dez 1830. Egy hosszú életű kiadvány terjedelmes adatsort tartalmazó leírásában ez segít könnyebbé tenni a kívánt időszakra vonatkozó bibliográfiai adatok megtalálását.

Az adatbázis további fejlesztésével megoldható – amint az a szintén BODZA rendszerben épített HUMANUS adatbázisban már működik is –, hogy az egységesített nevek kattintható linkként további kereséseket és találatokat eredményezzenek.

Ahol van rekordkapcsolat a bibliográfiai kapcsolatok mezőkből, tovább lehet lépni a kapcsolódó rekord leírására.

☉ DC (Dublin Core)

Nem minden, az adatszerkezetben definiált mező és almező kerül megjelenítésre, csak amelyek megfeleltethetőek a Dublin Core szabvány

14 adateleme valamelyikének:

Cím

Dátum

Kiadó/Közreadó testületek

Nyelv

Dokumentumtípus

Fizikai jellemzők

Kapcsolat

Azonosító (ISSN)

Ez egyben azt is jelenti, hogy egy-egy címke alatt több, különböző nemű adat is állhat; megjegyzések itt nem szerepelnek; a formátum csak a fontosabb – lényegében hozzáférési pontként szolgáló – adatokat és a bibliográfiai kapcsolatokat tartalmazza.

Az adatbázis további fejlesztésével megoldható – amint az a szintén BODZA rendszerben épített HUMANUS adatbázisban már működik is –, hogy az egységesített nevek kattintható linkként további kereséseket és találatokat eredményezzenek.

A bibliográfiai kapcsolatok mezőkből, ahol van rekordkapcsolat, tovább lehet lépni a kapcsolódó rekord leírására. (9. sz. Függelék)

☉ MARC

Megjeleníti az adatszerkezetben szereplő valamennyi mezőt, almezőt azok számsorrendje szerint.

☉ xml

Láthatóvá tesszük a MARCXML szerkezetet is valamennyi, az adatszerkezetben szereplő mező, almező megjelenítésével.

Keresés

Az index – jelenleg – a következő keresési szempontokat tartalmazza:

Teljes szöveg

További címadat

Szerző

Kiadás

Cím

Ár/kötés

Megjelenés

ISSN

Megjelenés helye

Személynév

<i>Országkód</i>	<i>Testületi név</i>
<i>Kiadó</i>	<i>Rendezvénynév</i>
<i>Megjelenés éve</i>	<i>Név (tárgyi melléktétel)</i>
<i>Időszakosság</i>	<i>Tárgyszó</i>
<i>Tárgyév</i>	<i>Földrajzi név</i>
<i>Dokumentumtípus</i>	<i>ETO-jelzet</i>
<i>Melléklet típus</i>	<i>Rekordkapcsolat</i>
<i>Formátum</i>	<i>Lelőhely, jelzet</i>
<i>Nyelv</i>	<i>Interneten</i>
<i>Egységesített cím</i>	<i>Egyedi azonosító</i>
<i>Főcím</i>	<i>Rekordállapot (kód)</i>
<i>Párhuzamos cím</i>	<i>Utolsó módosítás</i>
<i>Sorozatszám</i>	<i>Szignó</i>

Megjegyzés: némely index egybevonva keres egy egész mező tartalmában, pl. a *Megjelenés* keresőindex az egész 260-as („megjelenés”) mezőt indexeli, tehát egyaránt tartalmaz helyre, kiadóra, évre vonatkozó információkat; míg a *Megjelenési hely; Kiadó; Megjelenési év* indexek csak az adott adatokat tartalmazzák.

Külön megemlítjük a mellékletekre, illetve azok típusára való keresési lehetőséget. A „Melléklet-típus” opció választásakor egy felugró (pop-up) ablakban, kattinthatóan a következő kifejezések jelennek meg: *látkép; személy; jelenet, zsánerkép; divatkép; kotta; térkép; egyéb viselet (katonai, nép-, stb.); kézimunka minták; csatajelenet; ipar; technika; természettudományos.* A melléklet-típus kiválasztásával lekereshető az összes olyan (eddig feldolgozott) kiadvány, amelynek van az adott típusba tartozó melléklete.

A keresési szempontok, illetve a jelenleg megadott kifejezések tetszőlegesen tovább bővíthetők, módosíthatók.

Egyes adatbázis-keresők első keresési szempontként nem engednek bármilyen, csak ún. „elsődleges” keresőkérdést megfogalmazni; ezzel szemben a RETROBI adatbázisban már az első keresőkérdés is az indexek bármelyikéből választható. Az induló oldalon felkínált négy keresési lehetőség tetszés szerint bővíthető (ha mind a négy keresőablakot kitöltöttük, automa-

tikusan újabb ugrik fel), a korlátlan kombinációs lehetőségek jobb keresési hatékonyságot eredményeznek.

A periodikumoknak általában csak a kezdő és megszűnési éve kereshető a hagyományos adatbázisokban (008:7-10/11-14 poz.), nálunk lekérdezhető az is, hogy adott évben mely periodikák jelentek meg. Az adatbázis rekordjai egyenként, illetve a találati halmazból válogatva; vagy az egész halmaz kijelölésével egyszerre több rekord is letölthető, e-mailben küldhető, szöveggént elmenthető.

Az adatbázis elérhető a „Bodza-felületen”: <http://bodza.bibl.u-szeged.hu:9802/retrobi>; valamint a tervekben szerepel a Magyar Nemzeti Bibliográfia honlapján való közzététel is.

Gyűjtőkör

Egy sajtótermék akkor kerülhet regisztrálásra a bibliográfiai adatbázisban, ha megfelel a gyűjtőkör tipológiai, kronológiai, nyelvi vagy területi kategóriái együttesének. A gyűjtőkörbe tartoznak azok a dokumentumok, amelyek előállításuk technológiáját tekintve nyomtatottak vagy sokszorosítottak; publicitásuk szempontjából terjesztésre, nyilvános közlésre szántak (beleértve a szürke irodalmat is), formai sajátosságuk szerint szabad szemmel olvashatók szöveget tartalmaznak; kiadványtípus és gyakoriság szempontjából lehetnek hírlapok, folyóiratok, évkönyvek⁶². Kérdéses az alkalmi lapok megítélése. Dezsényi Béla az általános sajtóbibliográfia gyűjtőköréből egyértelműen kizárta az ilyen jellegű kiadványokat⁶³, megjegyezte azonban, hogy önálló bibliográfiai kötet tartalmazhatná a magyar alkalmi lapok összességét; a megyei sajtóbibliográfiák azonban – a helyi kulturális, társadalmi, egyesületi élet jellemzőiként – felvették azokat. Ma, amikor a könyvtárak állománya (előbb-utóbb) teljes körűen adatbázisban lesz feldolgozva, és a nemzeti bibliográfiát interneten szolgáltatjuk, talán elképzelhető olyan megoldás is, mely a dokumentumtípusok között kiválaszthatóvá, és ezáltal bevonhatóvá vagy kizárhatóvá teszi a

találati halmazból az alkalmi lapokat. A bibliográfiai adatbázis a hungarikumok nyelvi, területi, személyi/testületi, illetve tartalmi kategóriái közül a *nyelvi*, illetve a *területi* kategóriába tartozó hungarikumokat kívánja teljességre törekvően számba venni.

A sajtóbibliográfia évköre

A feldolgozásra szánt évkörök meghatározásakor utalnánk az eddigi retrospektív munkálatok évkörének alakulására. Érdekes megfigyelni, hogy a sajtóbibliográfiák kezdőéve rendszerint visszanyúlik a kezdetekhez. Láttuk, hogy mind Szinnyei, mind Dezsényi indokai között ott szerepel a megelőző bibliográfiai összeállítások kritikája, természetes tehát, hogy saját feldolgozásukat – mint az előzőekben már idéztük „hogy ahhoz kétség ne férjen”; illetve „az irodalmi forrásokból átvett címeket azonban mindig kritikával kell fogadnunk”⁶⁴ – mindketten a magyarországi sajtó megszületésétől indították.

A bibliográfiák záróéve viszont – és ez igaz a monografikus művek könyvészeire is – a legtöbbször bibliográfiatörténeti vonatkozású. A retrospektív tervezetek általában addig a pontig határozzák meg záró évkörüket, ahol az éppen aktuális kurrens feldolgozás kezdődik. Példaként említhetjük az Akadémia és a Kulturális Minisztérium Könyvtörténeti és Bibliográfiai Munkabizottsága⁶⁵ által 1979-ben tárgyalt és elfogadott, az OSZK periodikaállományának reketalogizálásával összefüggő tervezetet, mely 1975-ben jelölte ki a retrospektív feldolgozás határát: tekintettel az 1976-tól megindult kurrens sajtóbibliográfiai munkálatokra⁶⁶; vagy az 1921-1935-ös retrospektív bibliográfiai ciklus kezdeti terveire, melynek záróéve az 1936-ban indult, akkori kurrens nemzeti bibliográfiával találkozott volna. Mindez a hazai gyakorlaton túlmutató, általánosabb bibliográfiaszervezési elv megnyilvánulása kell, hogy legyen, mert – hogy egy külföldi példát is hozunk –, az Österreichische Retrospektive Bibliographie (ORBI) azért zárja 1945-tel a gyűjtés évét, mert

az 1946-os évvel indul a kurrens osztrák nemzeti bibliográfia.⁶⁷ Tervezetünk elkészülésének idején még megjelent CD-ROM-on az elektronikus kurrens sajtóbibliográfia, melynek kezdő tárgyéve 1986 volt. A Retrobi Időszaki kiadványok bibliográfiai adatbázisában mindezek alapján a kezdő év 1705, a záró tárgyéve 1985.

Országos együttműködés

Ahogy korábban is utaltunk rá, a retrospektív sajtóbibliográfia megvalósításához országos együttműködésre van szükség. Elengedhetetlen a periodikumok adataira is kiterjedő országos lelőhely-adatbázis kiépítése. Mindkét feltétel kielégítésére reményt ad az OSZK most megvalósítási szakaszba jutó „A nemzeti könyvtár az élethosszig tartó tanulásért. Országos és intézményi fejlesztések a tanulás szolgálatában az állományok hozzáférhetőségének biztosítására, innovatív új szolgáltatások kialakítására és az olvasás népszerűsítésére” elnevezésű, TÁMOP 3.2.4/08/2-2009-0002 számú pályázata; illetve a pályázó konzorcium szakmai anyagának nyomán megvalósuló adatbázis, mely megvalósulása esetén megteremti a kellő informatikai és technikai háttérrel a közreműködő könyvtári partnerek munkamegosztásához. Ezen fejlesztések eredményeihez csatlakozva talán az időszaki kiadványok lelőhely-nyilvántartása is kialakítható lesz. Az OSZK-ban 2002 és 2009 között megvalósult az időszaki kiadványok szolgálati cédulakatalógusainak retrokonverziója. Ezek az elektronikus katalógusrekordok jelenleg a bibliográfiai munkálatoknak – távlatilag pedig a lelőhely-adatbázisnak – kiinduló anyagát jelentik. Az országos együttműködés kialakításának érdekében az adatszerkezet tartalmaz egy MARC21 szabvány szerinti 052 „Földrajzi kód” mezőt, amelyben – a megjelenési helyek kigyűjtése és csoportosítása után – programozói segítséggel megyekódokat társítottunk az egyes címekhez. A kódolás a jelenlegi magyarországi megyéket veszi alapul, mivel célja kifejezetten az országos munkamegosztás tervezése, a bibliográfia

gyűjtőkörébe tartozó címek „szétosztása” az együttműködő könyvtárak között. (Az esetleges keresési, tájékoztatási szempontokat előtérbe helyező történelmi meggyöközésnek a kidolgozása, és rekordokba illesztése – ezirányú igény megléte esetén – távolabbi fejlesztési feladat lehet.)

Mit végeztünk idáig?

Munkánk előkészítő szakasza 2006-ban a koncepció kialakításával kezdődött, majd 2006 nyarától kezdve az adatbázis tervezésével folytatódott. 2007-ben elkészült a tesztadatbázis, 2008 az éles rendszer beüzemelésének éve volt. 2009 óta dolgozunk osztályként négy fővel, és eddigi tapasztalataink, illetve feldolgozott anyagunk és az első eredmények alapján már a szakmai közönség elé léphetünk – 2010 júliusában az Országos Széchényi Könyvtárban, valamint a Magyar Könyvtáros Egyesület 42. Vándorgyűlésén, Baján, a Bibliográfiai Szekció rendezvényén tartottunk bemutatót –, ebben az évben pedig a szakajtó hasábjain. Legfőbb tevékenységünk a címgyűjtés az eddigi bibliográfiai források alapján, valamint a kiadványok szabványos bibliográfiai leírásának megalkotása, a kezdetektől kezdve. A leíró munka a bibliográfiai egységek indulási évének sorrendjében folyik, így jobban tervezhető egy-egy korszak kiadványtermésének bibliográfiai feltárása. Az egymással kapcsolatban álló dokumentumok teljes bibliográfiai leírásainak megszerkesztése összefüggő munkafolyamatban történik.

Távlati terveink

Az eddig végzett munka során felvetődött problémák, megfogalmazott kérdések már elegendőek arra, hogy szakmai párbeszédet kezdhesünk elsődleges felhasználóinkkal és leendő partnereinkkel, vagyis a sajtó- és művelődéstörténet kutatóival és a könyvtáros kollégákkal. Egyértelműnek látszik, hogy az Országos Széchényi Könyvtár – nemcsak forrásainak korlátozott

volta, de állományának tényszerű hiányai miatt is – nem képes egyedül sikerre vinni ezt a régió hiányolt vállalkozást, szükség van országos szinten, távlatilag a határon túli könyvtárak bevonásával a szakmai együttműködés megszerzésére. amikor már közzétehető szabályokba tudjuk foglalni a retrospektív időszak leírásával kapcsolatos tudnivalókat. A nemzetközi szinten is található megfelelő modellt: a korábban említett CONSER program szakmai tapasztalataiból, eredményeiből a retrospektív sajtóbibliográfia megvalósítása közben minden bizonnyal sokat hasznosíthatunk majd, illetve hasznos lesz tanulmányozni a CONSER által szervezett katalogizálási tréningek (Serials Cataloging Cooperative Training Program) dokumentumait is.

A későbbiekben a folyamatban lévő sajtóbibliográfiai munkálatokról önállóan, illetve az OSZK honlapjáról egyaránt elérhető honlapon szeretnénk tájékoztatni a leendő szakmai partnereket és az érdeklődőket. A honlap tartalmazná például:

- 👁 a támogató intézményeket;
- 👁 az adatbázis építésében országosan részt vevő szakembereket személyenként;
- 👁 az elérhető szabályzatokat, döntvénytárakat, az adatbázis dokumentációját;
- 👁 a projekt keretében született – a tervezéssel és a sajtóbibliográfiai tevékenységgel kapcsolatos – valamennyi előadás, cikk szövegét;
- 👁 friss híreket, eseményeket;
- 👁 a jeles elődökről készült arcképcsarnokot;
- 👁 a honlapról közvetlen elérést az adatbázis, illetve a Magyar Nemzeti Bibliográfia honlapja felé;
- 👁 az adatbázis-építéshez és a folyamatos szakmai eszmecseréhez szükséges kapcsolattartást segítő eszközök (fórum, skype, webkamera) alkalmazása.

A felhasználókat folyamatosan „képezni” kell az adatbázis használatára, illetve tájékoztatást kell nyújtani az újabb és újabb lehetőségekről. Célcsoportunk lehet: egyetemi hallgatók (általában), illetve könyvtárszakosok; MTA Irodalomtörténeti Intézetének munkatársai, egyéb

humántudományi kutatóhelyek érdeklődői és a könyvtárak tájékoztató munkatársai.

Leendő elsődleges felhasználóink az irodalom-, sajtó-, nyomda-, stb. történet kutatói, illetve különböző egyetemek média szakos egyetemistái közül kerülhetnek ki. Elemi érdekünk, hogy egyrészt megismerjük a különböző tudományterületek kutatóinak és intézményeinek véleményét, illetve a weben felnőtt fiatal felhasználói generáció igényeit.

A bibliográfiai munkafolyamatba elsősorban a szakma részéről érkezett visszajelzések, pl. feltelt állománnyal (főleg a lelőhely-adatbázis megvalósulása előtt), személyek, testületek adataival kapcsolatos információk építhetők be.

A felhasználói visszajelzéseknek megfelelően fejleszthető a megjelenítő felület; módosítható az adatok elrendezése és feliratozása; valamint a használatot elősegítő újabb indexek kialakításra.

Összefoglalás

Célunk, hogy az egymásra épülő munkafolyamatok eredményeként létrejövő és a teljes retrospektív sajtóbibliográfiát tartalmazó adatbázis leendő szolgáltatásaival kiinduló pontja legyen a sajtótörténetre, továbbá a társadalomtudományokra, ezen belül – különösen művelődéstörténeti szempontból – a történettudományra vonatkozó kutatásoknak, továbbá a sajtó- és a nyomdatörténet módszereinek segítségével lehetővé tegye a magyarországi, illetve a magyar nyelvű sajtó egészére vonatkozó tájékozódást, kutatást. Ugyanakkor a retrospektív sajtóbibliográfia mint az időszaki kiadványok feldolgozását illetően az utóbbi évtizedek egyik legnagyobb hazai könyvtári vállalkozása alkalmat teremthet a legkorszerűbb nemzetközi könyvtártudományi elvek megismerésére, illetve módszerek magyarországi adaptálására. Ezzel is magyarázható, hogy – kezdetben legalábbis – a sajtótörténeti irányultságon és a szűkebb értelemben vett bibliográfiai regisztráción túl az osztály tevékenységében fontos szerepet játszik a könyvtártudo-

mány széles területein (elsősorban nemzetközi viszonylatban) megvalósult eredmények értékelése, bevonása, úgy mint az adatokat leghatékonyabban befogadni képes adatcserezsabvány megválasztása; az adatok megjelenítése és a megfelelő szolgáltatások biztosítása szempontjából a legmegfelelőbb adatbázis-környezet tervezése; az időszaki kiadványok feldolgozásával kapcsolatban jelentkező szabványossági, elméleti kérdések megfogalmazása, megvitatása és szabályzatban való rögzítése.

A megvalósuló sajtóbibliográfiai adatbázis az aktuálisan megvalósítandó egyéb könyvtári projekteknek – mint országos lelőhely-adatbázis; digitalizálás, illetve digitalizált tartalmak nyilvántartása és szolgáltatása – is referencia-adatbázisa lehet, a bibliográfiai rekordok számának bővülése, az adatok egyértelművé és világossá tétele révén elősegítve azon projektek hatékony tervezését és kivitelezését.

Jegyzetek

1. Egy rövidebb tudósítás megjelent a Könyv, könyvtár, könyvtáros 20.évf. 2011. 3.sz. (március) számában is: VASS Johanna: A retrospektív sajtóbibliográfia – ma. 28-33. p.
2. KOCSY Lászlóné – VASS Johanna: Magyarország területén, illetve magyar nyelven bárhol megjelent hírlapok és folyóiratok bibliográfiai adatbázisa 1705–1985. Tervezet. [oszt. vez.: Kégli Ferenc], 2006.
3. A részletes kutatási programot a műhely vezetője számos külföldi és hazai konferencián ismertette; LIPTÁK Dorottya: A modernkori könyv- és sajtótörténeti kutatások állapotáról. In: A kommunikáció története. A Hajnal István Kör tanulmánykötete. Szerk. Gyáni Gábor, Budapest, 2010. (megjelenés alatt). A hivatkozás forrása: LIPTÁK Dorottya: Műhelybeszélgetések. Forrásadatbázis építés a hosszú 19. századra. In: Mercurius. [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár. 2010. [Bp.], [2011]. 24. p.
4. KOVÁCS Ilona: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkája és kiadói tevékenysége 1936–1944. In: Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve. 1968–1969. Bp., 1971. 171–184. p.
5. NÉMETH Mária: Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos tevékenysége 1945–1974. In: Az Országos Széchényi

- Könyvtár évkönyve 1979. Bp., 1981. 143–220. p.
6. Többek közt: BÉNYEI Miklós: A magyarországi helyismereti tevékenység vázlatos története. = Könyvtári Figyelő, 10. (46.) évf. 2000. 4. sz. 612–630. p.; BÉNYEI Miklós: A megyei sajtó-bibliográfiák a magyar bibliográfiák rendszerében. = Könyvtári Figyelő, 11. (47.) évf. 2001. 2. sz. 235–243. p.
  7. Szinnyei értékeli az 1840-es évekbeli Heckenast – Eggenberger-féle Bibliographiai Értesítőt; 1853–54-ből Würzbach Constantin „hírhedt bibliographiai évi tudósítását”, „mely a hivatalosan beküldött példányok alapján azt akarta bizonyítani, hogy a magyar irodalom csak imádságos könyvekből és regényekből áll”; Toldy Ferenc Irodalomtörténetét, „melyben hírlap-irodalmunk alig néhány sorban szerepel, ez is tele hibával”; illetve a pozsonyi Pannonia c. lap rövid ismertetését hírlapjainkról, „de német és szláv szempontból véve”. (id. Szinnyei József: Hírlapirodalmunk és Hírlapkönyvtár. Bp., 1884. 3. p.)
  8. SZINNYEI i.m. 4. p.
  9. SZINNYEI i.m. 5. p.
  10. KLEBELSBERG Kunó: Megnyitóbeszéd az Országos Magyar Gyűjteménygyetem Tanácsának 1931. május 7-én tartott 2. cikluskezdő teljes ülésén. Bp. [1931.] 30 p.
  11. DEZSÉNYI Béla: Sajtó és könyvszet. = Magyar Könyvszemle, 66. évf.=3.f. 2. sz. (1942). 126–152. p.
  12. Kézenfekvő volt azonban, hogy a Szinnyei és Szalády munkáinak megjelenése óta keletkezett, valamint az azokból hiányzó magyar időszi sajtótermékek bibliográfiáját pótolni kellene, nem is szólva arról, hogy latin nyelvű újságjaink leírását sehol sem találjuk, hasonlóképpen szláv és román nyelvű lapjainknak is csak címét ismerjük Kereszty kronológiájából, de az is csak 1867-ig terjed.”(Dezsényi i.m.)
  13. DEZSÉNYI i.m. 151. p.
  14. DEZSÉNYI i.m. 151. p.
  15. Például az 1952. március 29-i keltezésű Tájékoztató az Országos Széchényi Könyvtár megvizsgálásának lefolyásáról c. minisztériumi vizsgálatról szóló jelentés vagy az első könyvtári törvényként számon tartott 2042/13/1952. sz. miniszter tanácsi határozat, mely a Széchényi Könyvtárat mint a tudományos és tömegkönyvtárak legfontosabb segítőjét határozta meg. V.ö. NÉMETH i.m. 157. p.
  16. Kőhalmi Béla: Könyvtártudományunk feladatai. = Magyar Tudományos Akadémia Nyelv és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei 6. köt. 1954. 3/4. sz. 353–378. p.
  17. DEZSÉNYI Béla – FALVY Zoltán – FEJÉR Judit: A magyar sajtó bibliográfiája, 1945–1954. Budapest : Művelt Nép, 1956. – 159 p. – (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai ; 36.)
  18. Az 1946–1951 közötti kiadványtervekben a sajtóbibliográfiai gyűjtéssel kapcsolatos kezdőév 1806, mintegy folytatásaként a Dezsényi által korábban összeállított, 1705–1805 közötti bibliográfiának; az 1951 utáni kiadványtervekben és a könyvtártudomány első ötéves tervében is a kezdőév 1705-re változik. V.ö. NÉMETH i.m.
  19. A program történetéhez ld. KLANICZAY Tibor – PETNEKI Áron: Nemzeti örökségünk. A „Kulturális és történelmi emlékeink feltárása, nyilvántartása és kiadása” című kutatási program tevékenységének összefoglalása, különös tekintettel az 1986–1991 közötti munkára. (Bp., 1992. 99 p.) Bevezetőjét.
  20. V.ö. NÉMETH i.m. 147. p.
  21. Magyar sajtóbibliográfia, 1705–1849 : a Magyarországon magyar és idegen nyelven megjelent, valamint a külföldi hungarika hírlapok és folyóiratok bibliográfiája. 1–2. köt. / az adatokat gyűjtötte és összeállította V. Busa Margit. – Budapest : OSZK, 1986. – 2 db. (1137 p.)
  22. A magyarországi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1921–1944. Összeáll. Ferenczyné Wendelin Lídia ; [közread. az] Országos Széchényi Könyvtár. Bp., 2010. 3 db. (2504 p.)
  23. PÁLVÖLGYI Endre: A regionális sajtóbibliográfiák címléírásai és szerkesztési kérdései. In: Sajtóbibliográfiák és sajtórepertóriumok szerkesztése, a hírlapok feltárása. Összeáll., szerk. Vajda Kornél. Bp., 1976. 12. p.
  24. FOGARASSY Miklós: A regionális sajtóbibliográfiák kiadásának néhány kérdése. In: Sajtóbibliográfiák... 27. p.
  25. V.ö. BÉNYEI: A megyei... 240. p.
  26. „Egyre inkább megerősödött, majd általánossá vált a felismerés, hogy e területen a megyei könyvtár szakkönyvtári teendőket lát el és egyedi jellegű információanyagának birtokában tudományos szintű teljesítményt nyújthat.” (BÉNYEI: A magyarországi... 620 p.)
  27. DEZSÉNYI i.m. 134. p.
  28. DEZSÉNYI i.m. 136. p.
  29. Ez utóbbi feladat tervezése önálló szervezeti egység, a Le-lőhely-nyilvántartó osztály feladatkörébe tartozik.
  30. PAJKOSSY György: A Könyvtártudományi Főbizottság. = Magyar Könyvszemle, 71. (5. foly.) 1955. 1–2. sz. 136. p.
  31. A teljesség igénye nélkül: BÓDAY Pál: A magyar nemzeti bibliográfiai rendszer problémái, fejlődési irányai és lehetőségei. In: Bibliográfiai tanulmányok. Budapest, OSZK KMK,

1978. 96–97. p. ; FERENCZY Endréné: Az általános nemzeti retrospektív bibliográfia : eredmények, feladatok, módszerek. = Könyvtári Figyelő, 36. évf. 1990. 5–6. sz. 453–464. p.; BÉNYEI Miklós: Hogyan tovább? Tanácskozás a magyar nemzeti bibliográfia retrospektív ciklusairól. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1996. 7. sz. 32–34., 37. p.
32. BERKE Barnabásné: A Magyar Nemzeti Bibliográfia retrospektív adatbázisa : Gondolatok a retrospektív konverzió tervezéséhez és megvalósításához. = Könyvtári Figyelő, 44. (8. évf.), 1998. 2. sz. 232. p.
33. V.ö. BÉNYEI Miklós: A megyei sajtóbibliográfiák a magyar bibliográfiák rendszerében. = Könyvtári Figyelő, 47. (11.) évf. 2001. 2. sz. 235–243. p.
Hasonló értelmű megállapítást tesz Lakatos Éva is, a megyei sajtóbibliográfiákat értékelő írásában; lásd. LAKATOS Éva: Megyei sajtóbibliográfiák szemléje. = Magyar Média, 2001. 1. sz. 88–98. p.
34. Magyar (hazai) hírlapirodalom ... évben / id. Szinyei József, Kereszty István stb. = Magyar Könyvszemle, – 1895–1913. évfolyamainak melléklete. 1896. évi
35. Amicus <http://nektar.oszk.hu/hu/manifestation/960301> [2011. 03. 23.]
36. A kiadványok kézbevétele alapján feltárt újabb eredményekről szól Kürti Afrodité írása (ld. e szám 363. oldalán).
37. FERENCZY Endréné: Az időszakos kiadványok feldolgozásának tervezete, összefüggésben a feldolgozás általános munkaszervezeti reformjával. OSZK Irattár 478/1975. 5. p.
38. Uo. 5. p.
39. „The presence of stable data is critical for machine matching, duplicate detection, and union listing in shared catalogs.” [...] „The publishing statement is particularly important for resources that change over time. The earliest place and publisher is important both for resource identification and for record identification because other data in records for continuing resources including the title is subject to change.” [...] „At present, current place and publisher for serials and multipart are provided only in unstructured notes, making display and retrieval of current publishing information problematic at best [...] because [...] current publisher information cannot be reliably retrieved from general 500 notes.” MARC Proposals. Proposal No. 2001-04: Making field 260 repeatable.
<http://www.loc.gov/marc/marbi/2001/2001-04.html> [2011. január 12.]
40. Többek közt a Deutsche National Bibliothek, melynek honlapján található az alábbi összefoglaló Maschinelles Austauschformat für Bibliotheken (MAB) adatcsere-formátumról való áttérésről: <http://www.d-nb.de/standardisierung/formate/marc21.htm>; [2011. április. 19.] A német könyvtárak közössége által használt MAB formátum konverziójával kapcsolatos MARC21 előterjesztéseket lásd: Marc Proposal No. 2007-06; A finn könyvtárakban 2008-ban három adatcserezabvány volt használatban, FINMARC, MARC21-Fin és a MARC 21. „The growing global exchange of data and implementation of common portal software has led libraries to the conclusion that one common format for all Finnish library databases would be beneficial to the Finnish library community. It was decided that the common format would be MARC 21.” Marc Proposal No. 2008-04
41. KSZ/3:2001 Bibliográfiai leírás. Időszaki kiadványok. 104 p. (továbbiakban KSZ/3)
42. Magyar sajtóbibliográfia, 1705-1848. I/1. Bp., 1986. 142. tétel, 89-91. p.
43. Kurrens időszaki kiadványok, 1976–1980 : a Magyarországon megjelenő időszaki kiadványok bibliográfiája / szerk. Nagy Zsoltné. Budapest : OSZK, 1977–1981. Magyar nemzeti bibliográfia. Időszaki kiadványok bibliográfiája, 1981–1989/1990 / fel.szerk. Nagy Zsoltné. – Budapest: OSZK, 1983–1994.. ; Magyar nemzeti bibliográfia. Periodikumok [elektronikus dok.] / Országos Széchényi Könyvtár ; [...]. 1986/1996–2007, 2. Budapest : OSZK, 1996–2007.
44. <http://www.loc.gov/acq/conser/CSR.html> [2011. 03. 25.]
45. Az IFLA 1998. kopenhágai tanácskozásán elfogadott ajánlások többek közt a nemzeti bibliográfiai rekord minimális tartalmáról. IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. Functional requirements for bibliographic records : final report. — München: K.G. Saur, 1998.
46. A példák különböző kiadványok leírásaiból származnak.
47. Ugyanebben a leírásban 515 „Megjegyzés a számozásról” mezőben: „Félévenként kezd új szakaszt; az egységes részegységeket füzetszámozás helyett keltezés különbözteti meg.”
48. Hirnök (Pozsony) (1837)
49. Egyházi folyóírás
50. Der Spiegel (Buda) (1828)
51. Ismertető honi- 's kül-gazdaságban és kereskedésben
52. Der Spiegel (Buda) (1828)
53. Der Spiegel (Buda) (1828)
54. Hirnök (Pozsony) (1837)

55. Egyházi folyóirat
56. Buda-Pesti rajzolatok ; Der Spiegel (Buda) (1828)
57. Dezsényi i.m. 136. p.
58. Magyar sajtóbibliográfia, 1705–1849. T/1. köt. Bevezetés XX–XXI. p. ; A folyóiratrepertóriumok szerkesztésének kérdései. A Debrecenben, 1974. augusztus 27–28-án tartott tanácskozás anyaga. In: Sajtóbibliográfiák és sajtórepertóriumok... Bp. 1976. 48. p. A konferencia ajánlásai.
59. A kifejezés bővebb értelmezéséhez ld. Nyilatkozat a nemzetközi katalógizálási alapelvekről : az IFLA szakértők 1. Tanácskozása által elfogadott tervezet a Nemzetközi Katalógizálási Szabályzatról. Frankfurt, 2003. (ún. „Frankfurti Alapelvek”)
60. MOKKA-R; HUMANUS; Magyar Országos Levéltár A magyar állam szervei története 1945-1990 adatbázis [http://www.nla.gov.au/openpublish/index.php/nlasp/article/view/1239/1524](http://193.224.149.3:8080/mol/masz; Országgyűlési Könyvtár HUNDOK, PRESSDOK szolgáltatásai; a Szegedi Tudományegyetem katalógusrendszere; stb.</p>
<p>61. Példaként két projektet említünk: a Library of Australia projektjét: Redeveloping Kinetic : Towards a More Innovative Future. ALIA 2004 Biennial Conference, Gold Coast Convention & Exhibition Centre, Queensland, Australia on 21–24 September 2004.
<a href=)
<http://www.nla.gov.au/openpublish/index.php/nlasp/article/view/1239/1524> [2010. december 8.], valamint a Deutsche Digitale Bibliothek digitális könyvtárakra vonatkozó megvalósíthatósági tanulmányát: http://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/pdf/machbarkeitsstudie_20080723.pdf [2010. december 8.]
62. A gyűjtőkör kérdéseire lásd bővebben Perjámosi Sándor dolgozatát a Könyvtári Figyelő következő számában.
63. DEZSÉNYI i.m. 133. p.

Függelékek

Az 1–3. sz. függelék (Kötelező adatelemek; Feltételesen kötelező adatelemek; Nem kötelező adatelemek), valamint a 6–7. sz. függelék (Példa az ISBD megjelenési formátumra; Címkes formátum) csak a folyóirat elektronikus változatában olvashatók.

4. sz. Függelék

Példa a kurrens svéd nemzeti bibliográfiából:

Permalink: <http://libris.kb.se/bib/3426366?vw=full>

👁 Key title:Scen & salong

Scen och salong : (Folkparker och folkets hus) : tidning för samlingslokaler och kulturellt nöjesliv

👁 JournalSwedish1941-2009

Publisher, publication year, extent ...

👁 Sammanfattad utgivningstid:Stockholm :Scen & salong,1941-2009(Södertälje :Axlings bok- & tidskriftstr.)

👁 Stockholm :Scen och salong,1941-1990

👁 Stockholm :Folkets hus riksorganisation ;Folkparkerna i Sverige,1998-1999

👁 Stockholm :Riksorganisationen Folkets hus och parker,1999-2009

👁 30 cm

👁 1 nr/kvartal

👁 Formerly:5 nr/år

👁 Formerly:1 nr/månad,1941-1988

👁 Formerly:7 nr/år,1989-1990

👁 Formerly:6 nr/år,2006

👁 Årg. 26(1941): nr 1-årg. 75(1990): nr 7 ; 1998: nr 1-2009: nr 2

👁 [...]

Varying forms of title

- ⊙ Scen och salong :(Folkparker och folkets hus) : tidning för samlingslokaler och kulturellt nöjesliv1941-1947, 1948:6-1949:1
- ⊙ Scen och salong :tidning för teater och film, samlingslokaler och kulturellt nöjesliv1948:1-5, 1949:2-1958
- ⊙ Scen och salong :tidskrift för film och teater, folkparker och folkets hus1959
- ⊙ Scen och salong :tidskrift för teater och film1960-1977:5
- ⊙ Scen och salong :tidskrift för teater och film : organ för folkparkerna1977:6/7-1980
- ⊙ Scen & salong :organ för folkparkerna1981-1990
- ⊙ Scen & salong :medlemstidning för Folkets hus riksorganisation och Folkparkerna i Sverige1998-2000:2
- ⊙ Scen & salong :medlemstidning för Riksorganisationen Folkets hus och parker2000:3-2003:3
- ⊙ Scen & salong :en tidning från Folkets hus och parker2003:4-2009:2

Notes

- ⊙ 1953-1958 med varierande undertitel
- ⊙ 1943:12-1947 med undertitel i redaktionsruta: „tidning för teater, film, samlingslokaler och kulturellt nöjesliv”
- ⊙ 1981-1990: Ägare: Folkparkernas centralorganisation
- ⊙ Fortsätter på Internet
- ⊙ Red.: Karl Kilbom (1941:2-1952:5). Red.-sekr.: Conny Jonsson (1952:6). Arne Elmgren (1952:8-1964:11). Red.-sekr.: Ingvar Ygeman (1964:12-1975:10). I red.: Ingvar Ygeman (1975:11-1977:1). Red.: Ingvar Ygeman (1977:2/3-1980). I red.: Margareta Regnell ... (1981:1-4/5), Carl Cramér ... (1981:6-7), Bengt Larsson ... (1981:8-10). Red.: Bengt Larsson, Katarina Ribrant och Inger Fehne-Rybrink (1981:11/12-1982:7), Inger Fehne Rybrink, Dorothee Dietrich och Katarina Ribrant (1982:8). I red.: Inger Fehne Rybrink ... (1982:9-1986:7, 1987:3-1989:1, 1989:7-1990:5/6). Red.: Inger Fehne Rybrink, Kerstin Pålsson och Katarina Ribrant (1986:8-1987:2, 1989:2/3-5/6), Inger Fehne Rybrink, Kerstin Peanberg och Kristina Ribrant (1990:7), Ylva Säfvelin (1998-1999)
- ⊙ Ansv. utg.: Gottfrid Palm (1941-1948:9), Ragnar Lundkvist (1948:10-1965:10), Olle Johannesson (1965:11-1989:1), Lars Eric Ericsson (1989:2/3-1990), Ylva Säfvelin (1998-1999)
- ⊙ 1991-1997 utgiven i syfte att bevaka rätten till titeln
- ⊙ Vissa nummer 1947-1949 saknar „nr” i nummerbeteckningen
- ⊙ 2006: nr 1 [dvs 2007:nr 1]

[...]

Added entries (persons, corporate bodies, meetings, titles ...)

- ⊙ Bohman, Mathias (publishing director, responsible party)
- ⊙ Cramér, Carl,1913- (publishing director)
- ⊙ Dietrich, Dorothee (publishing director)
- ⊙ Elmgren, Arne,1905- (publishing director)
- ⊙ Ericsson, Lars Eric (responsible party)
- ⊙ Fehne Rybrink, Inger,1941- (publishing director)
- ⊙ Johannesson, Olle (responsible party)
- ⊙ Jonsson, Conny (publishing director)
- ⊙ Kilbom, Karl,1885-1961 (publishing director)
- ⊙ Larsson, Bengt (publishing director)
- ⊙ Lundkvist, Ragnar (responsible party)
- ⊙ Palm, Gottfrid (responsible party)
- ⊙ Peanberg, Kerstin,1949- (publishing director)
- ⊙ Pålsson, Kerstin (publishing director)
- ⊙ Regnell, Margareta (publishing director)
- ⊙ Ribrant, Katarina,1941-1992 (publishing director)
- ⊙ Richter, Ulla,1947- (publishing director, responsible party)
- ⊙ Säfvelin, Ylva,1966- (publishing director, responsible party)

- © Ygeman, Ingvar, 1935- (publishing director)
- © Tedelund, Sonja (responsible party)
- © Riksorganisationen Folkets hus och parker (publisher)

Related titles

- © Preceding title: Folkparken

Internet link

- © Organisationens webbplats

5. sz. Függetlék: Példa a Bibliothèque nationale de France katalógusából: Permalink: <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb328143183/PUBLIC>

Type : texte imprimé, périodique

Titre clé : Mercure de France (1799)

Titre(s) : Mercure de France [Texte imprimé] : journal politique, littéraire et dramatique / par une société de gens de lettres

Mise(s) à jour du titre :

Mercure de France : littéraire et politique [an VIII-juin 1809]

Mercure de France : journal littéraire et politique [juillet 1809-avril 1815]

Mercure de France [septembre 1815-1818]

Numérotation : T. 1, n° 1 (10 pluviôse an 7 [29 janvier 1799])-t. 8, n° 30 (30 fructidor an 7 [16 sept. 1799]) ; t. 1, n° 1 ([1er] messidor an VIII [20 juin 1800])-t. 69 (21 décembre 1816) ; t. 1, n° 1 (4 janvier 1817)-t. 5, n° 57 (31 janvier 1818)

Publication : Paris : Cailleau, an 7 [1799]-1818

Description matérielle : 84 vol. ; in-12 puis in-8

Note(s) : Avec des prospectus. - Jusqu'au 30 pluviôse an 7 paraît concurremment avec „Mercure français” qu'il absorbe le 10 ventôse. - N'a pas paru entre avril et septembre 1815. - Les t. 2-4 (avril-décembre 1817) portent en plus : „rédigé par MM. Benjamin de Constant, Dufresne Saint-Léon, Esménard, Jay, Jouy, ... Lacretelle aîné, ...” auxquels s'ajoute Aignan au t. 5 (janvier 1818). - Saisi, et remplacé dès février 1818 par „La Minerve française” avec les mêmes rédacteurs. - Titre repris en juillet 1819 par : „Mercure de France et chronique de Paris”, non politique. - Tables : 1672-1832 in „Annuaire de la Société des antiquaires de France”, t. 7 (1854) et in „Index du Mercure de France... / par Étienne Deville”, Paris, 1910

Variante(s) de l'adresse : Paris : Impr. de Didot le jeune, an VIII [1800]-1804 ; Paris : Impr. de Le Normant, 1804-1807 ; Paris : Arthus-Bertrand, 1807-1815 ; Paris : E. Eymery, 1815-1816 ; Paris : bureau du Mercure, 1817-1818

Périodicité : Deux fois par mois ; trois fois par mois ; hebdomadaire

Titre(s) en liaison :

- Absorbe : Mercure français (Paris. 1791) = ISSN 1770-6238, 10 ventôse an 7

- Absorbe : La Revue philosophique, littéraire et politique = ISSN 1967-4279, septembre 1807

- Repris partiellement par : La Minerve française = ISSN 1770-6297, févr. 1818

- Repris partiellement par : Mercure de France et chronique de Paris = ISSN 1770-6289, juil. 1819

- Pour les titres successifs, voir : Le *Mercure galant

ISSN et titre clé :

ISSN 1770-6254 = Mercure de France (1799)

Titre clé abrégé : Mercure Fr. (1799)

8. sz. Függelék: Címkés formátum

Gazdaságbéli gyűjtemény.
folyóirat magyar 1812-1816

Teljes bibliográfiai tétel

érvényesség:

Főcím:

Gazdaságbéli gyűjtemény
Érvényesség ideje: 1. ([1812, 2.fé.]-10. ([1813, 1.fé.]) ; [1813, 2.fé.] 1.-[1813, 2.fé.] 2.

Lényegtelenül megváltozott főcím:

Gazdaságbéli gyűjtemény
Érvényesség ideje: 1816, 1.fé. 1-1816, 1.fé. 6.

Indulás-megszűnés:

1. ([1812, 2.fé.]-10. ([1813, 1.fé.]) ; [1813, 2.fé.] 1-1816, 1.fé. 6.
Keltezés 1812-1813-ban a főlap alapján

Megjelenés:

[Pesten] : [Kultsár István], 1812-1816
Érvényesség ideje: 1812-1813 1. ([1812, 2.fé.]-[1813, 2.fé.] 1.

Pesten : Kultsár István
Érvényesség ideje: 1816, 1.fé. 1-1816, 1.fé. 6.

Szünetelés:

Szünetelt: 1814-1815-ben

Nyomda:

[Pesten] : [Trattner Mátyás betűivel]
Érvényesség ideje: 1. ([1812, 2.fé.]-10. ([1813, 1.fé.]) ; [1813, 2.fé.] 1-[1813, 2.fé.] 2.

Pesten : Nyomtatott Trattner János Tamás betűivel
Érvényesség ideje: 1816, 1.fé. 1-1816, 1.fé. 6.

Méret, fizikai jellemzők:

8°

Periodicitás:

Rendszertelenül

Borítócím:

Gazdaságbéli gyűjtemény ...-dik esztendőre
Érvényesség ideje: 1816, 1.fé. 1-1816, 1.fé. 6.

Előzéklapi cím:

A' Pesti Nemzeti Ujság ... első fél esztendejéhez todalékul
Érvényesség ideje: 1816, 1. fé. 1-1816, 1.fé. 6.

Megjegyzések:

Közös előzéklappal 1816-ban
Félévenként folyamatos közleményszámozással, lapszámozás nélkül

Főlap / alapidokumentum:

Hazai 's külföldi tudósítások : melyeket Nemzeti ujságképen a magyar nemzetnek közhasznára szerkesztett
Kultsár István. – Pest, 1808-1839

Egységesített személynevek:

Kultsár István (1760-1828) (kiadó)

Egységesített testületi nevek:

Trattner Nyomda (Pest) (nyomda)

Egységesített földrajzi név:

Pest

Tárgyszavak:

mezőgazdaság (oszk)

9. sz. Függelék: DC (Dublin Core) formátum

Cím:

Gazdaságbéli gyűjtemény
A' Pesti Nemzeti Ujság ... első fél esztendejéhez todalékul
Gazdaságbeli gyűjtemény ...-dik esztendőre
Gazdaságbeli gyűjtemény

Tér-idő vonatkozás:

Pest

Dátum:

1812-1816
1. ([1812, 2.fé.])-10. ([1813, 1.fé.]) ; [1813, 2.fé.] 1-1816, 1.fé. 6.

Közreműködő személyek:

Kultsár István (1760-1828) (kiadó)

Kiadó/közreadó testületek:

Trattner Nyomda (Pest) (nyomda)

Tárgyszó:

mezőgazdaság

Nyelv:

magyar

Dokumentumtípus:

folyóirat

Fizikai jellemzők:

8°

Kapcsolat:

Hazai 's külföldi tudósítások : melyeket Nemzeti ujságképen a magyar nemzetnek közhasznára szerkesztett
Kultsár István. – Pest, 1808-1839

